

De l'or al silici: la nova poesia catalana

LLUÍS CALVO

Lluís Calvo (Saragossa, 1963) no només és un excel·lent poeta, també és un assagista reflexiu i incisiu sobre la creació poètica, així com també un cartògraf de les noves veus poètiques, que coneix, dóna suport i promou amb generositat (resulta curiós que Calvo sigui geògraf de professió). Ens fa cinc cèntims de quins són els topònims que val la pena recórrer en el nou mapa poètic català.

Si Joan Triadú va referir-se al segle XX com el segle d'or de la literatura catalana, l'inici d'aquest nou centenni permet afirmar sense maximalismes que la poesia, ara mateix, és el roc que sosté les nostres lletres. Un roc que es presenta, de manera cristal·lina, a través d'un seguit de poetes nascuts entre 1977 i 1990, a l'encalç de l'apogeu d'Internet i l'era del silici. En efecte: tot un esplet de poetes, alguns d'ells joveníssims, han aparegut en els últims anys amb llibres de gran qualitat, bo i irrompent amb força, desimboltura i naturalitat. En aquest sentit cal recordar l'afirmació de Joan Vinyoli segons la qual ell escrivia "com si el català no fos una llengua d'àmbit restringit, com si escrivís en anglès, per exemple, com si en un futur no massa llunyà fos la nostra literatura, arreu del món, el que fou en les hores de Lull o d'Ausiàs March". Doncs bé, em sembla que aquesta és una de les claus per entendre l'actitud de què parteix la nova fornada de poetes catalans. Un posicionament desinhibit i ferm, sabedor de les seves aptituds, talents i recursos.

Un dels primers precedents de la irrupció dels nous autors la trobem en el llibre *Qui no mereix una pallissa!*, publicat el 2005, en què participaven els poetes Josep Pedrals i Pere Antoni Pons. Però, sens dubte, el detonant d'aquesta nova poesia fou l'aparició, l'any 2008, de *Pedra foguera, antologia de poesia jove dels Països Catalans*, endegada per un grup d'autors al voltant del consell de redacció de la revista mallorquina *Pel capell*. Els vint-i-vuit poetes inclosos són una mostra, enlluernadora i forçosament limitada, de la vitalitat del gènere. La pregunta, llavors, és ineludible: s'hi mostra una manera d'escriure? Un moviment? Una generació? Jaume C. Pons Alorda, un dels promotors de l'antologia, argüeix que "jo mai he pensat en el concepte de generació com a concepte absolut, al contrari. Necessitem etiquetes, evidentment, perquè ens ajuden a classificar, però hem d'intentar aconseguir que siguin el més àmplies possibles. Jo sóc una generació tot sol, jo sóc un imperi, jo sóc legió, cada ésser individualment ho és, però també som en relació amb els altres, amb la manera com ens llegeixen i acompanyen. I és evident que hi ha moments en què les energies es concentren de forma esplendorosa. La *Pedra Foguera*, i la publicació d'aquesta antologia tan divertida i al mateix temps *canyera*, per a mi va significar entrar per la porta gran del temple d'una cosa que s'acosta al concepte de generació". Mireia Calafell subratlla, per la seva banda, l'ambivalència del terme: "El concepte de generació és una eina per fer anàlisi i, com a tal, pot ser vàlid sempre que es posi en qüestió i se'n facin visibles les mancances,

l'artificialitat. Pot servir, en efecte, però sense oblidar que les etiquetes mai no abracen del tot allò que delimiten i són, o poden ser, contradictòries". Per a David Caño, es pot parlar, "amb tots els matisos possibles", de generació, tot i que també és possible "sentir afinitat amb poetes que tenen vint o trenta anys més que nosaltres". Del concepte generació, en qualsevol cas, sempre caldria recelar-ne, especialment si es volen subratllar determinades homogeneïtats en detriment de la individualitat de cada escriptor. Ara bé, si l'entendem com a concepte lligat a una ineludible diversitat, pot ser una eina, sempre efímera, per orientar-nos.

Un llenguatge sense encarcaments

Quins són, però, els trets que defineixen aquests poetes? En la seva obra hi trobem, sens dubte, la diversitat com a emblema. Però el tret que els caracteritza és l'ús d'un català fluent, versàtil i ric en què apareixen els modismes més recents, l'argot, els registres col·loquials i, fins i tot, l'adaptació de castellanismes i anglicismes. En la poesia de Laia Martínez, Jordi Nopca, Silvie Rothkovic, Pau Vadell, Albert Forns o Anna Gual trobem, per exemple, aquest desencongiment i frescor a l'hora d'abordar el poema. En la nova poesia la llengua s'expandeix i s'embruta, agafa al vol noves accepcions i deixa enrere la rigidesa. Un altre fet rellevant rau també en l'extraordinària ampliació dels referents. D'una banda, s'observa la reverència cap a noms imprescindibles de la nostra literatura (March, Vinyoli, Ferrater, Riba, Espriu, Bauçà, Bonet, Palau i Fabre, Brossa, Estellés... i noms més contemporanis com Enric Casasses, Màrius Sampere o Francesc Garriga) i, de l'altra, tot un seguit de referències que van del cinema al còmic, dels videojocs a la televisió i de la música pop, electrònica o heavy a les icones del consum. Tota aquesta cultura, que encara és vista amb recel per determinats crítics, és absolutament imprescindible si es vol entendre no només l'obra dels poetes actuals sinó el món en què vivim, ja que avui no és possible abordar la creació literària com un fet exclusivament autorreferencial. Aquest conjunt de trets nodreix amb força la poesia nova, fins al punt que per a aquests autors les influències no només són literàries sinó que s'estenen també a molts altres àmbits. Alguns d'aquests poetes han dut aquesta

actitud fins a les últimes conseqüències, amb una gran influència no només del cinema i del còmic, sinó també de la sèrie B, situada més als marges de la cultura oficial. La cultura ja no s'expressa amb una sola veu i una sola direcció, sinó amb infinitat de raigs que es projecten a una velocitat vertiginosa, amb la qual cosa es configura una imatge polièdrica que va més enllà de la qüestionada postmodernitat.

Un altre aspecte fonamental és l'actitud envers el món editorial. Els nous poetes no menystenen les formes tradicionals de publicació, ni rebutgen, en general, el fet de presentar-se als premis literaris. Tanmateix, és evident que Internet ha suposat un gran revulsiu per a la publicació i difusió de la poesia. D'aquesta manera, i un cop més, les jerarquies tradicionals s'han afeblit i ja no és necessari passar per una editorial convencional per poder publicar. Alguns poetes s'han iniciat en el llibre digital, fins i tot amb obres interactives per a iPad, com és el cas de Jaume C. Pons Alorda. Tot plegat enmig dels blogs i de les xarxes socials. Mireia Calafell considera que "els blogs i els camins de difusió que ofereixen les tecnologies són una oportunitat que eixampla les possibilitats de donar més veu a la poesia. En aquest sentit, és molt interessant trobar que han citat algun poema teu a blogs personals o literaris, que l'han traduït o, fins i tot, que l'han reinterpretat. De cop, els teus poemes són a la xarxa, amb una vida pròpia o apropiada per gent diferent, sense que siguin crítics especialitzats. És una experiència bonica que mai no deixa de fer impressió".

David Caño rebla aquesta sensació, tot subratllant la importància de la xarxa en la distribució i difusió de la poesia: "En aquesta època nostra hem vist ecllosionar les xarxes de comunicació i expressió virtual (blogs, webs, Facebook, Twitter...) i també estem aprofitant les plataformes de micromecenatge per finançar o complementar el finançament de les nostres obres i propostes creatives. Tot això ha trencat amb els sistemes clàssics de publicació i distribució. És evident, però, que actualment conviuen ambdós mons: el que se serveix de les possibilitats de la xarxa i el que podríem anomenar clàssic (editorials, distribuïdores, mitjans de comunicació). I no pot menystenir-se cap dels dos, tot i que el virtual permet als creadors joves controlar més el procés, amb unes possibilitats i dosis de llibertat que el sistema clàssic històricament ha mantingut tancades".

Tot plegat, però, no vol dir que no hi hagi problemes de gruix. David Jiménez i Cot, per exemple, es dol d'algunes de les dificultats que pateix el sector: "Ara mateix estem passant per

David Caño
i David Jiménez

una crisi que també afecta el món editorial i que ha sacsejat, fins i tot, plataformes que abans eren subvencionades per entitats que han hagut de fer retallades o bé s'han quedat sense fons. Això ha desmoralitzat molta gent i ha reduït les expectatives d'anys anteriors. Fixem-nos, per exemple, en el que li ha passat a l'AJELC. Ha caigut d'una manera deplorable i ningú ha estat capaç d'agafar el bou per les banyes i posar fil a l'agulla perquè es torni a redreçar".

Cal recordar que algunes editorials que han fet una tasca important en la difusió dels poetes nous, com Labreu, van néixer justament a partir del fenomen dels blogs i dels autors que utilitzaven Internet per difondre la seva obra. Cal dir, igualment, que les grans editorials mostren molt poc interès cap al fenomen poètic. Això té conseqüències negatives però també aspectes paradoxalment engrescadors, ja que la poesia ha entrat en els circuits situats fora de la cultura més oficial i això l'ha dotada d'un gran dinamisme. Fins i tot, alguns autors han optat per l'autoedició, en format tradicional de paper, per fer front a la manca d'interès editorial. Però el fenomen té altres confluències. A més de les editorials petites i independents, i dels blogs i pàgines de poesia, cal esmentar les revistes i *fanzines*, així com el fenomen dels recitals. Molts dels poetes joves han madurat la seva veu amb el contacte amb el públic, a través de recitals i festivals. L'oralitat ha comportat un retorn a les fonts tradicionals de la poesia i l'enderrocament dels compartiments estancs. L'obra de Josep Pedrals, per exemple, no es pot concebre sense aquest joc entre l'oralitat i el metatext, en un joc brillant en què el poema es fa aventura i conflueix amb la literatura medieval i barroca a través de la juxtaposició postmoderna.

La realitat passada pel turmix de la nova lírica

L'auge dels trets virtuals no ha fet perdre de vista, però, la reflexió sobre el món físic i *concret*. La nova poesia s'abeura de manera molt àmplia en la consciència de l'entorn, però amb un tractament dens i elaborat del llenguatge que l'allunya clarament del realisme més directe de les generacions anteriors. Ben sovint les vivències

D'esquerra
a dreta,
Laia Noguera,
Irene Solà i
Mireia Calafell

i les ferides personals resten subjectes a la metàfora a través de vels lingüístics que ens allunyen de la mera exposició d'uns fets. Aquí hi trobem, per exemple, la poesia de Mireia Calafell i Anna Gual, dues de les autores imprescindibles dels últims anys. També podem trobar-nos amb una impactant juxtaposició de realitat i tocs surrealistes, com en els poemes d'Irene Solà, una de les veus més joves. O amb l'ús de la ironia i la crítica punyent, com succeeix en l'obra d'Anna Ballbona. La poesia d'Esteve Plantada mostra, per la seva banda, una voluntat de construcció i de ritme, de musicalitat i d'ironia, amb un rerefons de contundència i agror. Altres poetes, com Estel Solé o Àngels Gregori, fan un ús renovellat de la vivència, amb un sentit de l'elaboració literària que defuig caure en un excés de circumstàncies personals. En Rubén Luzón, la quotidianitat pot ser trabucada a través d'imatges esquerdades i innovadores que conviuen amb poemes de factura més clàssica, la qual cosa atorga a aquest autor una voluntat notable d'exploració. En Pau Sif, l'acostament al món és vivament sensual i tàctil, heretat d'Estellés i de la dolcesa marítima de l'horta valenciana. Poeta sensible que fa poemes com cançons i que canta la vida entre alcohols, flaires, sabors i músiques, tot plegat enmig d'una profunda voluntat elegíaca que no defuig el dolor.

En alguns dels nous poetes hi trobem un retorn a les formes populars, que recorden la rondalla i la cançó, amb una elevada riquesa de llenguatge. Blanca Llum Vidal combina aquest registre amb formes més conceptuals i denses, amb un gran domini dels efectes sonors i de l'ús de les figures retòriques, des de l'epífrasi i l'amplificació a l'anàfora, sempre buscant la màxima expressivitat literària, a mig camí de la cançó i l'elaboració simbòlica.

També el quefer poètic esdevé, ben sovint, el camp de batalla en què es dirimeixen les actituds no només literàries, sinó també polítiques i socials. Aquesta poesia ens recorda que qualsevol escriptura ha de ser compromesa i que no pot entotsolar-se. Autors com David Caño o Carles Rabassa no baixen al peu del carrer, sinó que hi viuen i hi rauen, tot aplegant combat i veu poètica.

D'un trobar ric i clus

Hi ha, també, una poesia encara més conceptual i hermètica. Aquí les imatges esdevenen esquinçades i apareix tot un món simbòlic de precisa elaboració, com en el cas de Lucia Pietrelli, Anna Enrich, Jaume C. Pons Alorda o l'últim Pau Vadell. En Marc Rovira i Joan Duran, trobem un ús savi del llenguatge que marca, a través

d'imatges i giragonses retòriques, ben modulades i travades, una distància amb la realitat més pròxima, amb algun toc apocalíptic en el cas de Duran. Un cas similar és el de Gabriel Ventura, que combina el to intimista amb un treball lingüístic dens i hermètic. En Joan Todó, el món exterior apareix transfigurat per una elaborada imatgeria, esquitxada de dialectalismes, la qual cosa fa que el poema esdevingui gairebé matèric i que conformi, de manera reeixida, un univers esmolat. Des d'un reialme diferent, la poesia de Pere Antoni Pons esdevé elegant i elegíaca, amb arguments que trenen i desfan lúcides metàfores.

En altres poetes, l'esguard personal busca respostes d'unitat i introspecció, amb lirisme i interrogants irresolts, com en Laia Noguera, una autora potent a la recerca de la concentració i de la veritat íntima, sempre lluny de la retòrica. En David Jiménez i Cot, la recerca personal s'enfonsa en imatges fosques, d'un elevat poder lingüístic, que revelen abismes esglaiadors. No és gens agosarat qualificar aquesta poesia, de gran originalitat i ambició, com a gòtica.

En qualsevol cas en tots aquests poetes hi trobem una voluntat d'introspecció que no cau mai en la complaença ni en l'aïllament, sinó que sap emmirallar-se de manera intel·ligent en el món, sempre des de la consciència d'un llenguatge que esdevé, també, univers propi.

El panorama, així doncs, és divers, complex i amb diverses línies no sempre confluents. I en aquest punt cal cloure, per tant, l'esbós, el resum, el tast forçosament incomplet. Perquè no és possible abastar un moviment heterogeni que s'està generant en aquests mateixos moments i que encara ha de definir-se i conformar-se. De ben segur, però, que molts d'aquests noms seran un referent d'aquí uns anys. I una cosa és prou clara: som davant d'una *Silicon Poetry* que augura un nou segle de brillantor.